

# Kommandohumanisme i skolen



Av førsteamanuensis Hege Eggen Børve og stipendiat Ingrid Stenøien, Høgskolen i Nord-Trøndelag

I vår lanserte Tom Are Trippestad (HIB) kommandohumanisme som kritisk beskrivelse av Gudmund Hernes' skolereformer på 90-tallet. Begrepet brukes til å beskrive en politisk tro på sentralstyrt og kontrollert meningsdannelse som i skolen har den paradoksale følge at lærere som skal fortelle barn om frihet og demokrati, selv er sentralstyrt. Vi mener at kommandohumanisme er et begrep som også kan brukes i beskrivelsen av individrettet målstyring i skolen.

**Som styringsprinsipp** i offentlig sektor handler målstyring om å effektivisere bruk av knappe ressurser for å bedre offentlig tjenestetilbud. I skolesektoren ble målstyrte læreplaner innført med skolereformene på 90-tallet og videreført i Kunnskapsløftet. Bakgrunnen for innføringen av Kunnskapsløftet var en erkjennelse om at norske elevers kunnskapsnivå var for dårlig, og det ble ropt varsko fra mange hold. Svaret var tilpasset opplæring. Prinsippet ble nedfelt i Opplæringslova og skulle være en garanti for bedre oppfølging av den enkelte elev og dermed for bedre

læringsresultater. Som et ledd i gjennomføringen av tilpasset opplæring har mange skoler og kommuner tatt i bruk såkalte *individuelle utviklingsplaner (IUP)*. Intensjonen er at barn og unge gjennom en individuell tilpassing av læreplanene, skal kunne utnytte egne forutsetninger optimalt, til beste for både dem selv og samfunnet.

**Individrettet målstyring** innebærer at enkeltindividet vurderes etter målestokker som er definert av andre enn dem selv. Målestokkene er gjerne knyttet til produktivitet og samfunnsnytte som for eksempel læringsresultater i skolen. I arbeidet med IUP har lærerne fått delegert myndighet til å utvikle planer og mål for den enkelte elev. Disse skal de i neste omgang evaluere gjerne i samarbeid foreldrene/foresatte, de nye sekretærene som ukjentlig skal vurdere egne barns måloppnåelse. På den måten ansvarliggjøres også foreldre for barnas måloppnåelse i forhold til måleparametre og målformuleringer som er utenfor deres innflytelse.

**Målstyring** baseres på skjønnsutøvelse. Skjønn benyttes når det ikke eksisterer klare regler for hva som skal måles, og hvordan det skal måles. Skjønn kan beskrives som hullet i en smultring der hullet utgjør rommet som skjønn skal fylle og ringen omkring er styrende normer og regler. Sterkt skjønn opptreer når hullet er stort og svakt skjønn når det er lite. I forbindelse med utforming av IUP er hullet stort. Det dreier seg om å utarbeide utviklingsmål for andre mennesker i et langsiktig perspektiv. Utstrakt bruk av skjønn kan true prinsipper som likebehandling, forutsigbar maktutøvelse og det liberale skillet mellom det offentlige og det private. I sammenheng med IUP er det grunn til å spørre om ikke innsigelsene mot skjønnutøvelse må drøftes, særlig tatt i betraktning skolens autoritære historiske tradisjon. Til tross for gode intensjoner er det lett å se at IUP kan representere et overgrep overfor enkeltindividet.

**Tony Blair** har, i likhet med andre, uttalt at skolen er det viktigste samfunnsmessige verktøyet for å oppnå økonomisk utvikling og velstand. En kan vanskelig være uenig i at skolen er en viktig samfunnsinstitusjon som øver betydelig innflytelse både på den generelle samfunnsutviklingen og på enkeltindividet. I iveren etter forbedringer resultatovervåkes nå læringsprosessene ved å ha fokus på den enkelte elevs prestasjoner. Situasjonen kan illustreres med tyven Peppels utsagn i Maxim Gorkij's bok *På bunnen*: «Om alle verdsettes etter det arbeidet de gjør, så ville jo en hest være mer verdt enn et menneske (...)

hesten trekker lasset og holder til og med kjeft.»

**Det skal være** rom for brukermedvirkning, men makta er ulikt fordelt mellom partene. Enkeltindividets personlighetsutvikling blir med individrettet målstyring og IUP i stor grad et offentlig anliggende. Det oppstår et dilemma i forholdet mellom målretting og kvalitet på den ene siden, og begrensinger av individets frihet gjennom offentlig innsnevring av det private handlings- og utviklingsrom på den andre. I skolen har en snakket om det «gagnlege menneskje» siden 1969. Forståelsen av hva som er gagnlig har endret seg fra å være etisk basert til å handle om samfunnsøkonomisk nytteverdi. Planmessig utvikling av elever og resultatovervåket læring kan ses som kommandohumanisme, en strategi som brukes for å utvikle den enkelte til «eit gagnleg menneskje».

*Denne kronikken sto på trykk i Namdalsavisa, 22 september 2009.*

*Forskningsdagene*

*Forskningsdagene*